

NIKAYA-SANGRAHA

OR

SĀSANĀVATĀRA.

නිකාය සංග්‍රහය

හෙවත්

ශාසනාවතාරය.

නමෝ තස්ස හගවතො අරහතො සමමාසමුඛස්ස.

සවිසති ප්‍රශස්ත ශ්‍රීසත සකලශාස්තශ්‍රීභාරධාරී ශ්‍රීලබ්‍හාවිප ප්‍රදීපායමාන ලෝකශාසනානුරක්‍ෂණයෙහි දක්‍ෂ ගුණනීතිමායීනානු වර්ධක මධ්‍යස්ථානිජත කීර්තිප්‍රබන්ධ ශුඛ බෞඬ ශ්‍රඩාවත් රාජ රාජ මහාමාත්‍යදීන්ට අශ්‍රරාගෙනදිවු සකලාභිවෘත්තිභිතය පිණිස සාදරාර්ථිත ප්‍රණාසමහාරප්‍රදාන සුචිඛමව අනුතයප්‍රතිස පරිත්‍යක්‍ෂ මහාස්ථිරවරයන්ගේ සුචිලිඛිතය හා ඇසුරු ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කායනිමායීතය අශ්‍රයකොටගෙන ජිනවරපරිනිමාණයෙහි පටන් පස්වෙනි ගුවනෙනෙකබාහු පසළොස්වනු මෙවක් පෙරවැ පැවති ශාසනප්‍රවෘත්තිය සැකෙවින් හගවනු පිණිස දෙවරක්‍ෂිත සංවිණිතිධාන සුචිනාම ප්‍රකාශිත ජයබාහු මහා සංවිරපාදයෝ “නිකාය සංග්‍රහ” නම්වූ ශාසනාවතාර වර්තයක් ගෙනහැර දක්වත්. එද. වතාහි ධර්මානුගත කථාප්‍රබන්ධයෙක්මය. එසේ හෙයින් ආදර සහිතව සිත්තිලා ඇසියයුතු.

අප මහාගෞතම බුදුරජාණන්වහන්සේ පෙර කරුණුපුරස්සර ප්‍රඥාගති ඇති සුමේධ නම් මහතවුසක්ව දිවතුරැවුදන් හවුට හසනගනවු නිවන්සමපත් හැර මුළු තුන්ලොවට හිතපිණිස බුදු බැව් පතා ලබනලද විවරණ ඇතිව බුබ්‍හාරකධර්මයන් පුරත අභිප්‍රායෙන් සසරවැද මැතහාගයෙහිද උපනුපත් බුදුන් නොවර දවා දෑක විවරණශ්‍රී ලදින් සාරාසංකෘත කලාලක්‍ෂයක් මුළුල්ලෙහි නිරතුරුව වඩනාලද එකාකාර විසි ඇතිව දශප්‍රකාර පාරමිමම

යත් මුහුකුරුවා තුසිපුර පැමිණ දශසහස්‍රිලොකධාතුවැ දෙවි බමුත්තේ අසර්වකෝපස්මහබ්‍රහ්ම බලා ප්‍රථම කලොපාද්දාන මහා සමමහ රජතුමා පටන් අසමතිනනව පැවති එකවංශප්‍රසූත සත්ලක්‍ෂ සත්දහස් සත්සිය සතෘතුවක් පමණ රජුන් අතුරෙන් අතිශෙක ප්‍රාප්ත තුන්ලක්‍ෂ සූරියදහස් පන්සිය එකෘතුවක් පමණ කිරුණෙන් රජුන් කෙරෙහි අනාගතීන් එකල කපිලවස්තුපුරයෙහි රජ පැමිණේ උසසකුල පරිශ්‍රව ශුඛොදනනරපතිතුමා නිසා මහාමායා දෙවියන් කුස පිළිසිඳ දශමාසාවසානසෛනි වෙසඟ පුණ්‍යපොහෝලද අභතරුවා දින පසළොස්පැ පිරුණු සඳ විසානාකතින් ලුමිති නම් මහලයන්හි මවුකුසින් බිහිව අනුකූලයෙන් වැඩී යොවනප්‍රාප්තව යශෝධරාදෙවි ප්‍රමුඛ සතලිස් දහසක් පමණ පුරාඛතාවන් පිරිවර රමමය, සුරමමය, සුභය යන තුන්පායෙහි වෙසෙමින් ශක්‍රදෙවෙඤ්ඤ ලිලාවෙන් රාජාශ්‍රිතීද සතර සූරීනිමිත දෑක කනටික නම් අශ්වරාජයා පිටට පැනනැගී මහතිනික්මන් නික්ම එකුත්තිය අවුරුද්දෙහි මහණව සාමුරුද්දක් මහාවිසූ කොට ඉක්බිති සුජාතා නම් සිටුදුව දුන් මිහිරි කිරිබත වලඳ සල් වෙනෙහි දිවාපිතාරකොට සවස්වේලෙහි සොනවිස නම් බමුණකු විසින් එළවනලද කුසනණ අටමටක් ගෙන බෝමැඩකර එළඹ ඇසතු බෝමුල්හි කුසනණ සලා වතුරුවා තුළස්රියන් විදුරසුන් නැගී බෝකඳට පිටලා වතුරබහවිසූඛිනිසූඛිනියෙන් පලක් බැඳ වැඩහිඳ සපිරිවාර මාර පරාජයකොට මගධෙයවරු බිම්සරජ හට සොළොස්වැන්නෙහි වෙසඟ පුණ්‍යපොහෝලද විසානාකතින් පන්තියවන වසසැ සම්ඥපදප්‍රාප්තව සන්සති ගෙවා බ්‍රහ්මාරාධනා පිළිගෙන ඉසිපතන උයන්හි ධම්මසක් පවත්වා පන්සාලිස් අවුරුද්දක් මුළුල්ලෙහි ලෝවැඩ වඩා වැඩසිට මගධාසිපතිවූ අජාසත් රජ හට අටවැන්නෙහි වෙසඟ පුණ්‍ය පොහෝලද අභතරුවාදින විසානාකතින් කුසිනාරාහුවර මලලරජුන්ගේ “උපවනන” නම් සාලවනොද්ඝනයෙහි සුගමසාලාභානන්දයෙහි පනවනලද යහන්හි වැඩගෙව අලුයම් රාත්‍රියෙහි නිරුපතිශෙෂනිමිණියාතු වෙන් නිවන්පුර පරායණවූ සන්වන දවස් එපවත් අසා සොක යෙන් වහස්තා * අවුනක් මහණ ගණයා දෑක මහලුකල මහණවූ “සුභද්‍ර” නම් අභද්‍ර මහණෙක් මහත්වූ සන්තොෂයට පැමිණ කියනුයේ “ඇවැත්නි සොක නොකරව, නොහඬව, යහපත නපුර කියා අපට වෙහෙස දෙන මහමහණහු මළ පසු මෙවිට අප කැමැත්

* හඬනා පෘථිජ්ජන—ඇ.ගම.

තත්ත්වය, එසේ හෙයින් සොම්නස් වුවමනාතන්හි තුමක් පිණිස දෙමිනස්ව හඬවිද, මෙතැන්පටන් අප කැමැත්තක් කරමිහ, නොකැමැත්තක් නොකරමිහ” යි කිය.

එකල බුදුන්ගේ තෘතීය මහාශ්‍රාවකව සිටි මහසුද්ධ මහතෙරුන් වහන්සේ එකෙළුල් අසා මතු එබඳු පාපි මහණුන්ට අවසර නොව නසේ ධර්මසංඛ්‍යායනාකරනු කැමැතිව පන්සියයක් පමණ මහාසෑහිණිසුවයන්වහන්සේ පිරිවර රජගහානුවරට වැඩ අරභයන් රජ හට එපවත් දන්වායවුහ.

එකල අජාසත්මහරජාණෝ රජගහානුවර වෙහාරපථින ප්‍රාන්තයෙහි සප්තපණ්ණි නම්වූ ගල්අභාවාරයෙහි අනෙක ප්‍රකාර විවිධ විත්‍රකම්මානා විශේෂයෙන් යුක්ත දිව්‍යසභාවක් හා සාදූයාවූ මණ්ඩපයක් කරවා නානාවිධ ප්‍රජාපාසාර සමලක්ෂ්‍යාන භූමිභාග ඇති කනක රජන මණිකාරකාදීන් විවිධ භෞතිකාන බඳවා ඒ මණ්ඩප මධ්‍යයෙහි විසිතුරුකොට සරහා පනවනලද ධවලානපත්‍රයෙන් විරූපමානවූ ධර්මාසනය පිරිවර හාත්පස්ති පන් සියයක් ආසන පනවා එකල සත්ලක්ෂයක් පමණ ගණිතමාන මහාසෑහිණිසුවයන්වහන්සේට නායකවසිටි එම මහසුද්ධ මහතෙරුන්වහන්සේ ඇතුළුව ත්‍රිපිටක පයඝාසනී ප්‍රභේදධර ත්‍රිපිට්ක අමට්ඨකයෙහි කෙළ පැමිණි සිව්පිළිසිඹියාපන් පන්සියයක් රහ තුන්වහන්සේ එහි වඩා හිඳවා හසන්තෙරඵපකතිසංඛ්‍යාත වතු රඬිති සෙනාව මෙහි අතුරු නොහැර සිසාර රුකවල් ලවා ඉක්බිති බුදුන් ජීවමාන කාලයෙහිම ඒ ඒ ව්‍යතික්‍රමවෙසතුන්පත්ති නිමිත්තකොට ගෙන ශාසනසම්ප්‍රතිසංදහා පනවනලද පන්සිය පස්විස්සක් පමණ ශික්ෂාපදයෙන් ප්‍රතිමණ්ඩිතවූ පටිච්ඡ පටිති දෙපොත හා—මහවගය, සුඵවගය, පටිචාරය, ධර්මසංග්‍රහය, විහංගපවුරුණිය, කථාවසතුය, පුද්ගලප්‍රඥපතිය, ධාතු කථාය, ඉරුදියමනාය, මූලසමනාය, විකපථානාය, නිකපථානාය, විකතික පථානාය, දීඝ නිකාය, මධ්‍යම නිකාය සංයුත් නිකාය, අඛණ්ඩනර නිකාය, බුද්දක නිකායෙහි* බුද්දකපා ඨය, ධම්මපදය, උද්දනාය, ඉතිවුත්තකාය, සුත්තිපානාය, විමානවසතුය, ප්‍රතිවසතුය ථෙරගාථාය, ථෙරිගාථාය, ජාන කාය, නිද්දිගය, ප්‍රතිසමනිද්දය, අපද්දනාය, බුධවංශය, වර්ණා පිටකය, යනාදිවූ ප්‍රකරණ විභාගයන් හා දෙලක්ෂ පන්සැත්තැ

* බුද්දකනිකායෙහි—සුත්තිපානාය, ධම්මපදය, උද්දනාය, ඉතිවුත්තකාය යනාදි වග්‍යයන් පොත්.

දහස් දෙසියයන් ග්‍රන්ථසංඛ්‍යාවක් ඇතුළුව සුවාසූදහසක් බ්‍රිතාන්‍යයෙන් සුකතවූ පාලිබ්‍රිතය විනයානිබ්‍රිතසංඛ්‍යාත පිටකයෙහි සංග්‍රහකර්මයෙන් දිව සුවදවණි වස්වමින් මහපොළොව ගුරුවමින් සත්කුලපති බමවමින් නොයෙක් ලොකොත්සව පවත්වමින් සත්මසනින් බ්‍රිතසංඛ්‍යාතවසානසකරවා **ශාසිසුත්‍ර මොදගලකයන මහානාගපාදි** මහාසථවිර පරමපරාවෙන් අසමතිකාව පැවත එන **ථෙරිසනිකාය** නම් ලද මේ මාහානිකූ සනනික පස්වා දහසක් නොපිරිහි පවත්නා පරිද්දෙන් බුඩ්ධ ශාසනය තත්පත් කරවුන. එසේ හෙයින් කියනලදි :—

“සාධුකාරං දදන්තිව සාසනභිති කාරණං,
සංඛිතිපරියොසානෙ අකමපිත් මහාමහි” —

ඉක්බිති ඒ අත්සන්රජනු පවත් **උදයනද්දය, අනුරුධය, මුණ්ඩය, නාගදසකය, සුසුනාගය, යන මේ මහබරජුන්** සදෙතා ඇවැමෙහි සත්වැනිව **පැලලස්නුවර රජ පැමිණි කාලාශොක රජු** දසවැන්නට අප බුදුන් පිරිනිවිසියක් අවුරුදු සමුණිණි විය. එකල **විශාලානුවර මහාවනවිහාරයෙහි වසන වජ්ජිකූ** “කප්පති සිංහිලොණකපො, කප්පති චබ්බකුලකපො, කප්පති ආචිණ්ණකපො, කප්පති ජාතරූපරජනං,”* යනාදීන් අභ්‍යන්තරවූ අතිප්‍රායානුකූලවූ දහ වසන්තක් උපදවා විනය ප්‍රඥප්ති පෙරළාගෙන රන්රිදි ආදිය පිළිගනිමින් ශාසනය හෙද කළහ.

එකල්හි **ශස** නම් මහතෙර කෙනකුත්වහන්සේ එපවත් අසා විමසා ගොස් දෙළොස්ලක්ෂයක් පමණ මහරහතන් රැස්කරවා ආර්ථිකමධ්‍යයෙහි **රෙවන** නම් මහතෙරකෙනකුත්වහන්සේ ලවා ඒ දහවසන්ව පිළිවිස්වා **සංඛිතාමි** නම් මහතෙරකෙනකුත් වහන්සේ ලවා ඒ දහවසන්ව විසජ්ජනය කරවා විනයානික නොවනබව ප්‍රකාශකොට ඉක්බිති “අබ්‍රිතවාදින් මද්දහස කරවා බ්‍රිතය බවුළුවම” යි මහසහපිරිවරින් විශාලාමහනුවර මහාවන විහාරය බලා නික්මුණුසේක.

එකල ඒ අලජ්චු වජ්ජිකූ කාලාශොකරජු කරා ගොස් නොයෙක් ලෙස කාරණ කියා “මහරජ අප වසන මහාවන විහාරය නිසා **ශස** නම් මහතෙරකෙනෙක් බොහෝ සහපිරිස් හැර ගෙන එමින් සිටියහ, ඔවුන් ඇම නවත්වාපියව” යි කීහ. ඒ

* මේ සතර අනන්තරකාරයෝ.

කෙසුල් අසා රජ තමා සුසිල දුස්සිලයන්ගේ සමාවාර්ථිභාග නො දන්නා හෙයින් ඔවුන්ගේ මැසිවිලි මුසු අප්පෙතා බස් ගිවිස “යස මහාසථවිරාදිවු ඒ මහණ්ණගණ්ණසා මාගේ විජ්ඣයට බට නොදෙව” යි විධානකොට පිරිස් යවූහ. පිරිස් මංවැරද දෙවනානුභාවයෙන් අත් දිසාවෙක ගියහ. එම දවස් රාත්‍රිභාගයෙහි යහන් මසනකයෙහි නිදනුයේ තමා එම මනුෂ්‍යයෙකුගේ ගොස් ලෝකුඹුනරකයෙහි පැසෙනසේ සිඟිනෙන් දැක පිබිද නොනිදුම හිඳ පහන්කොට දෙවනදවස් තමාගේ සහෝදර ජොෂ්ඨගිහිනිවු රහත් මෙහෙණින්තන්දක එපවත් කිහ. ඉක්බිති ඒ මෙහෙණින්ත විසින්:—

“අලජ්ජිනං බලං දධා හාපෙති විනයං මම,
ජීවනෙතායෙව ස්වකොසි ගමහිරි ලොහකුමහියා” — යි.

යනාදින් “මේ ලොකයෙහි ගෘහස්ථ ප්‍රවෘත්තාදිවු යම් කිසිවෙක් අලජ්ජිවු පාපි මහණ්ණන්ට බලය දී මා විසින් පනවනලද විනය ප්‍රඥාත්ති පිරිහෙලා කෙළසුවහසක් සක්වල පැතිර පවත්නාවු මාගේ ආඥාව මද්දනය කෙළේ විනම් එතෙම එකානනයෙන් අපායෙහිම උපදනේය. ජීවත්වේ නමුදු නොමියනතුරු ඒ මනුෂ්‍යයෙකුගේ ගොස් ගිහිගෙන දිලිසෙන ලොහොදියෙන් පිරි තිබෙන අතිගමහිරවු ලොහොකුඹුනරකයෙහි උපන්නක්හු වැනි වෙයි” යනු මුදුන් විසින් වදාරනලදී. එසේහෙයින් මහරජ ඒ අලජ්ජි වජ්ජන් හැර ලජ්ජන්වහන්සේට බලයදී පස්වාදහසක් පවත්නා බ්‍රහ්මාසනයට පිවිසෙල්ව කල්පයක් දවස් දිව්‍යමනුෂ්‍ය සමපත් විදිනාසේ කුසලරාගි වළිනකරව” යි අවවාදකොට ගියකල්හි එදිනම විශාලාමහනුවරට ගොස් ඒ දශවස්තුව ඉපදවු දසදහසක් පමණ පාපි මහණ්ණන් සස්තෙන් පිටත්කරවා එතැන්හි රැස්වු දොළොස් ලක්ෂයක් පමණ රහතන්වහන්සේ අතුරෙන් සබ්බකාමි සථවිරයන්වහන්සේ හා යස නම් මහතෙරුන්වහන්සේ ඇතුළුව සත්සියයක් පමණ රහතන්වහන්සේ විශාලාමහනුවර වාලුකාරාම නම් විහාරයෙහි රැස්කරවා ඒ කාලාශොක මහරජ ගේ සථවිරවාද නම් ලද සියලු ධර්ම විනය දෙක නැවත දිටක නිකායාදි වශයෙන් විභාගකරවමින් අටමසකින් ධර්මසඛ්‍යායනා වසානය කරවා මුද්‍රසසුන් පැවැත්වූහ. එසේහෙයින් කියනලදී:—

“එතතාවතා දසසහස්ස සුපාපතිකඤ්ඤා
නිද්ධිය ධුතදසවත්ථමලං අකංසු,
යනෙන සුනිමමල යසෙන යසෙන සඬං
සබ්බතිමුජ්ඣිකමලා අපි දසසිතා සා” — යි.